

Het Van Berckel Genootschap

In september herdacht 's-Hertogenbosch de tweehonderdste sterfdag van een beroemde stadsgenoot: de graveur en medailleur Theodoor Victor van Berckel. Bij die gelegenheid werd het Van Berckel Genootschap opgericht. Allerlei activiteiten, zoals een documentaire op de lokale televisie, een aantal lezingen, een tentoonstelling en de uitgifte van een nieuwe Bossche stadhuispenning, brachten de kunstenaar opnieuw onder de aandacht. Want roem is vergankelijk en heeft soms een nieuwe impuls nodig.

Theodoor Victor van Berckel

Van Berckel was de zoon van een Bossche zilversmid die, net als diens vader, de stadhuispenningen voor het bestuur van 's-Hertogenbosch leverde. Van Berckel senior stuurde zijn zoon een jaar naar Kleef, waar hij van Johann Conrad Marmé het vak van stempelsnijder leerde. Al snel bleek de jonge Theodoor een uitzonderlijk talent te hebben en vanaf ongeveer 1759 begon zijn loopbaan als graveur. Zijn oudst bekende werkstukken zijn een aantal zegelstempels voor de schepenen van 's-Hertogenbosch en in 1761 sloeg hij zijn eerste stadhuispenning. Vanaf 1764 vestigde hij zich als zelfstandig ondernemer in Rotterdam en startte een gestage productie van vroedschappenningen, familiepenningen, herdenkingspenningen voor de dubbele eeuwfeesten van de bevrijding van de Spanjaarden en inhuldigingspenningen voor de stadhouder.

Op uitnodiging van hertog Karel van Lotharingen deed Van Berckel in 1776 mee aan een concours om de vrijgekomen post van graveur-generaal aan de Keizerlijke Munt in Brussel in te vullen. Hij stak met kop en schouders boven de

andere gegadigden uit en kreeg de aanstelling. Tussen 1776 en 1794 had Van Berckel de leiding over het muntatelier en ontwierp en produceerde hij honderden stempels. Vlak voor Van Berckels aanstelling waren de munthuizen van de Zuidelijke Nederlanden in Brussel gecentraliseerd, zodat vrijwel alle munten en penningen tot aan het einde van het Oostenrijkse bewind onder de leiding van Van Berckel tot stand kwamen. Naast de penningen en munten met de beeldenaren van de opeenvolgende Oostenrijkse keizers zijn vooral de munten

LEI LENNAERTS

Theodoor Victor van Berckel geschilderd door zijn broer Rutger vóór 1767 (privécollectie)

*Gouden huwelijksfeest
van Hendrik Bernard
Martini en Maria
Emelia van Schagen,
1774*

uit het revolutiejaar 1789/1790 beroemd. De zilveren leeuw van de Brabantse Omwenteling wordt terecht door onze zuiderburen als een van hun mooiste munten beschouwd.

In 1794 bezetten de Fransen Brussel en vluchtte het Oostenrijkse bewind naar Wenen, met in zijn kielzog vele ambtenaren waaronder Van Berckel. De volgende jaren verliepen voor Van Berckel niet erg succesvol. Hij werd in Wenen benoemd tot hoofdgraveur aan de Munt, maar raakte verzeild in een arbeidsconflict met als gevolg dat er uit die periode nauwelijks werk van hem bekend is. Enkele jaren later kon hij door een oogziekte niet langer als graveur werken. Hij keerde terug naar zijn geboorteplaats waar hij in september 1808 overleed.

Onbekend

Hoewel Theodoor van Berckel een enorm oeuvre heeft nagelaten, is hij tegen-

woordig zelfs onder de numismaten nauwelijks bekend. In zijn geboortestad 's-Hertogenbosch is er een Van Berckelstraat, maar tot voor kort wist slechts een handjevol Bosschenaren naar welke Van Berckel die straat was genoemd. Deze betrekkelijke onbekendheid staat in schril contrast met de belangstelling die Theodoor van Berckel in de negentiende en begin twintigste eeuw genoot. In België waren er genoeg liefhebbers van zijn werk en numismaten van naam hebben over Van Berckel gepubliceerd. Naast de Belgen Alphons de Witte, Georges Cumont, Alexandre Pinchart en Charles Gilleman, bestudeerden in Nederland mensen als Hendrik Palier en jonkheer Snoeck het werk van Van Berckel. Dat resulteerde in een stortvloed aan artikelen, monografieën en publicaties in de numismatische tijdschriften van die tijd. De inmiddels vergeelde bladen maken één ding duidelijk: er is enorm veel archiefmateriaal over Van

*Académie des
Beaux-Arts, Brussel,
1778*

Berckel gevonden in de archieven van Brussel, 's-Hertogenbosch en Wenen. Daaruit komt een beeld te voorschijn van een man die in veel opzichten een interessant leven heeft geleid en die begiftigd was met het uitzonderlijk talent om staal tot leven te brengen.

Heel opvallend is ook de wedijver die met name de Belgische numismaten aan de dag legden om elkaar de loef af te steken met nieuwe vondsten. Georges Cumont ontdekte een tot dan toe onbekend zegelstempel met het familiewapen van de Van Berckels. Ruim dertig jaar later gaf Alphons de Witte een catalogus uit, waarin hij al het bekende werk classificeerde, daarin werd dit zegelstempel opnieuw besproken en van commentaar voorzien. Ook doken er enkele portretten op van Theodoor Victor van Berckel die trots werden beschreven. De heren (want het waren altijd heren) kwamen in contact met nazaten van de familie Van Berckel, die voorwerpen en portretten in bezit hadden. Sommige van de portretten dienden als voorbeeld voor herdenkingspenningen, van andere werden litho's gemaakt die in publicaties werden afgedrukt. Na de eerste helft van de twintigste eeuw verminderde de belangstelling voor Theodoor Victor van Berckel en werd hij langzaam vergeten. Daardoor ging veel kennis verloren, waardoor bijvoorbeeld de verblijfplaats van het afge-

beelde portret van een jonge Theodoor van Berckel decennia onbekend was.

Een groepje liefhebbers van het werk van Van Berckel heeft rond de 200ste sterfdag het Van Berckel Genootschap opgericht. De vereniging bestaat uit verzamelaars, een graveur en afstammelingen van de familie Van Berckel en heeft tot doel alle beschikbare bronnen te verzamelen, te vergelijken en zelfstandig onderzoek te doen in de archieven. Maar het belangrijkste doel is om de herinnering aan deze getalenteerde kunstenaar uit de achttiende eeuw aan de vergetelheid te ontrukken.

Een van de eerste activiteiten was de uitgifte van een herdenkingspenning. De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch

Stempel keerzijde van de medaille voor de Académie des Beaux-Arts (Koninklijke Munt België)

Tweehonderdste sterfdag van Theodoor van Berckel, zilver, 2008 (2 x ware grootte)

*Zegelstempel met
familiewapen Van
Berckel
(privécollectie)*

heeft op 9 september 2008 bij raadsbesluit het 'senatus consulto' verleend aan deze penning, waarmee de herdenkingspenning een officiële stadhuispenning van 's-Hertogenbosch werd. ■

Lei Lennaerts is als graveur/stempelmaker werkzaam in 's-Hertogenbosch.

Voor meer informatie over het Van Berckel Genootschap www.theodoorvanberckel.nl

(advertenties)

Hedendaagse Penningen, klassiek en experimenteel

**GALERIE
GEURS**

Nieuwezijds Voorburgwal 371
1012 RM Amsterdam
(tram 1, 2 en 5)

tot en met 20 december

Walter van der Horst, beelden en penningen in brons
rongeurs@gmail.com / www.steenlinde.nl / (06) 53621681

www.sipiro.nl

lid NVMH